

Ny praxis beträffande skattetillägg och straff för skattebrott i förhållande till Europakonventionens förbud mot dubbla förfaranden (HFD 2013 ref. 71) påverkar inte bedömningen att den svenska ordningen för körkortsåterkallelse på grund av trafikbrott är förenlig med konventionsrätten (jfr RÅ 2000 ref. 65).

Lagrum:

5 kap. 1 § andra stycket, 3 §, 7 § första stycket och 10 § andra stycket körkortslagen (1998:488); artikel 4.1 i Europakonventionens sjunde tilläggsprotokoll

Den 22 juni 2012 omhändertogs C.J:s körkort på grund av misstanke om rattfylleri. Han dömdes därefter den 28 mars 2013 av Sundsvalls tingsrätt för grovt rattfylleri. Domen vann laga kraft. Transportstyrelsen beslutade den 3 juni 2013, med stöd av 5 kap. 3 § 1 c och 6 § körkortslagen (1998:488), att återkalla C.J:s körkort och bestämde spärrtiden till 24 månader räknat från den 22 juni 2012.

C.J. överklagade Transportstyrelsens beslut hos förvaltningsrätten och yrkade att spärrtiden skulle bestämmas till högst 12 månader. Han anförde bl.a. att tingsrätten konstaterade i sin dom att den uppmätta alkoholkoncentrationen precis översteg gränsen för grovt rattfylleri och att det förelåg skäl till en inte frihetsberövande påföljd.

Transportstyrelsen bestred bifall till överklagandet.

Förvaltningsrätten i Härnösand (2013-08-06, ordförande Gilbert)

yttrade, efter att ha redogjort för gällande bestämmelser i körkortslagen och för vissa förarbetsuttalanden: Förvaltningsrättens bedömning – C.J. är dömd för grovt rattfylleri med en alkoholhalt i blodet på 1,2 promille. Transportstyrelsen har därför haft grund för beslutet att återkalla körkortet. – Frågan i målet är sedan om det finns skäl att bestämma kortare spärrtid än de 24 månader som Transportstyrelsen har bestämt. Den 1 januari 2012 ändrades körkortslagen bl.a. avseende återkallelsetiden vid återkallelse av körkort på grund av rattfylleri till följd av alkoholförtäring. Spärrtidens längd ska numera korrespondera med villkorstiderna vid villkor om alkolås. Detta innebär å ena sidan att tiden nu ofta blir längre än vad som tidigare gällde enligt lag och praxis. Å andra sidan finns möjligheten att ansöka om alkolås och ändå kunna fortsätta att framföra motorfordon. Såvitt framgår av handlingarna i målet har C.J. inte ansökt om villkor om alkolås. Vid grovt rattfylleri är spärrtiden 24 månader. Avsteg kan göras vid synnerliga skäl. Vid en samlad bedömning av vad som framkommit i målet finner förvaltningsrätten inte att det framkommit sådana synnerliga skäl som krävs för att spärrtiden ska kunna sättas ner (jfr Kammarrätten i Sundsvalls dom den 20 augusti 2012 i mål nr 1505-12). Det finns således inte skäl att ändra Transportstyrelsens beslut. Överklagandet ska därför avslås. – Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

C.J. överklagade förvaltningsrätten dom hos kammarrätten och yrkade att körkortsåterkallelsen skulle förklaras ogiltig mot bakgrund av vad Högsta domstolen då nyligen hade beslutat rörande principen om ne bis idem (NJA 2013 s. 502). I andra hand yrkade C.J. att spärrtiden skulle sättas ned till 12 månader.

Transportstyrelsen bestred bifall till överklagandet. Styrelsen anförde i huvudsak att Högsta förvaltningsdomstolen i rättsfallet RÅ 2000 ref. 65 konstaterat att körkortslagens bestämmelser om återkallelse inte kommer i konflikt med förbudet mot dubbelbestraffning samt att det, även om innebörden av förbudet mot dubbelbestraffning förändrats vad gäller skattebrott och skattetillägg, inte fanns skäl att beträffande körkortsåterkallelse frångå rättsfallet från år 2000.

Kammarrätten i Sundsvall (2014-03-10, Sandström, Eriksson, Ärlebrant, referent) yttrade: Återkallelse av körkort – – Kammarrätten instämmer i förvaltningsrättens bedömning att det finns skäl att återkalla C:J:s körkort och att det saknas synnerliga skäl för att frångå spärrtidens längd. – Principen om ne bis in idem – Frågan är därefter om artikel 4.1 i sjunde tilläggsprotokollet till Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) utgör hinder mot att C.J. får sitt körkort återkallat för samma brott som han är åtalad och dömd för. – Rättslig reglering – Enligt artikel 4.1. i sjunde tilläggsprotokollet får ingen lagföras eller straffas på nytt i en brottmålsrättegång i samma stat för ett brott för vilket han eller hon redan blivit slutligt frikänd eller dömd i enlighet med lagen och rättegångsordningen i denna stat (ne bis in idem). – – Kammarrättens bedömning – Högsta förvaltningsdomstolen har i rättsfallet RÅ 2000 ref. 65 bedömt att en återkallelse av körkort på grund av brott får anses utgöra ett straff i den mening som avses i artikel 4.1 i sjunde tilläggsprotokollet. Såväl Högsta förvaltningsdomstolen som Europadomstolen fann dock att artikel 4.1 inte utgör något hinder mot att tillämpa körkortslagens bestämmelser om återkallelse av körkort med anledning av brott. Europadomstolen uttalade bl.a. att beslutet att återkalla körkortet inte innebar att den enskilde lagförts i en ny brottmålsrättegång eftersom det fanns ett tillräckligt nära samband mellan förfarandena såväl i sak som tidsmässigt för att anse att återkallelsen var en del av det straff som enligt svensk lag följer på brotten grovt rattfylleri och olovlig körning. Något avgörande från Europadomstolen som ger anledning till ett annat ställningstagande har inte tillkommit. Därtill kan konstateras att körkortslagens bestämmelser innebär att ett körkortsingripande med anledning av en brottslig gärning ska grunda sig på en lagakraftvunnen brottmålsdom, ett godkänt strafföreläggande, ett godkänt föreläggande om ordningsbot eller ett beslut om åtalsunderlåtelse (jfr 5 kap. 1 § andra stycket körkortslagen). Den enskilde är därmed inte föremål för två fristående obegränsade prövningar. Systemet skiljer sig på så sätt från ordningen med två förfaranden vid oriktiga uppgifter i skatteförfarandet. – Kammarrätten finner mot bakgrund av det anförda att ett körkortsingripande på grund av brott är förenligt med bestämmelsen i artikel 4.1 i sjunde

tilläggsprotokollet. Överklagandet ska därför avslås. – Kammarrätten avslår överklagandet.

C.J. överklagade kammarrättens dom hos Högsta förvaltningsdomstolen. Han yrkade att han skulle återfå körkortet, alternativt att spärrtiden skulle sättas ned till mindre än ett år, så att han kunde återfå körkortet utan förnyad prövning. Han anförde att han bestraffats i två skilda förfaranden för samma gärning samt att det förelåg synnerliga skäl för en kortare spärrtid bl.a. med hänsyn till att han var yrkeschaufför. Hans arbetsgivare hade inte möjlighet att installera alkolås i hela sin vagnpark och själv saknade han ekonomiska förutsättningar att sätta in alkolås.

Transportstyrelsen bestred bifall till överklagandet.

Högsta förvaltningsdomstolen (2014-12-11, Melin, Sandström, Nord, Silfverberg, Rynning) yttrade:

Skälen för avgörandet

Frågan i målet

Frågan i målet är om det finns skäl att frångå ordningen med återkallelse av körkort på grund av en tidigare meddelad brottmålsdom med hänvisning till dubbelbestraffningsförbudet i artikel 4.1 i Europakonventionens sjunde tilläggsprotokoll.

Rättslig reglering

I 5 kap. körkortslagen finns regler om körkortsingripande.

Av 1 § andra stycket framgår att ett körkortsingripande med anledning av brottslig gärning ska när det gäller frågan om brott föreligger grunda sig på exempelvis en lagakraftvunnen dom eller ett godkänt strafföreläggande.

Enligt 3 § ska ett körkort återkallas om körkortshavaren har gjort sig skyldig till något av vissa angivna trafikbrott (punkterna 1–4). En ytterligare återkallelsegrund är om det med hänsyn till annat brott som körkortshavaren gjort sig skyldig till kan antas att han inte kommer att respektera trafikreglerna och visa hänsyn, omdöme och ansvar i trafiken eller om han på grund av sina personliga förhållanden i övrigt inte kan anses lämplig som förare av körkortspliktigt fordon (punkt 6).

Enligt 7 § första stycket ska ett körkort omhändertas om körkortshavaren vid förandet av ett motorfordon har visat tydliga tecken på påverkan av alkohol eller annat ämne (punkt 1).

Om körkortet ska återkallas med stöd av 3 § 1 på grund av rattfylleri eller grovt rattfylleri efter alkoholförtäring, får enligt 17 § i stället för körkortsåterkallelse beslutas att körkortsinnehavet under en viss tid ska

vara förenat med villkor om alkolås. I 20 § andra stycket anges att denna villkorstid ska vara två år när det är fråga om grovt rattfylleri. Om körkortet återkallas följer av 6 § att spärrtiden i dessa fall ska bestämmas till lägst två och högst tre år.

Föreligger synnerliga skäl får enligt 10 § andra stycket återkallelse underlåtas eller spärrtid sättas ned om det kan ske utan fara för trafiksäkerheten. Om återkallelse underlåts får varning meddelas i stället.

Enligt artikel 4.1 i Europakonventionens sjunde tilläggsprotokoll får ingen lagföras eller straffas på nytt i en brottmålsrättegång i samma stat för ett brott för vilket han redan blivit slutligt frikänd eller dömd i enlighet med lagen och rättegångsordningen i denna stat.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Enligt 5 kap. 1 § andra stycket körkortslagen ska ett körkortsingripande med anledning av brottslig gärning, när det gäller frågan om brott föreligger, grunda sig på ett lagakraftvunnet avgörande. Det får alltså inte göras någon ny prövning av frågan om brott föreligger (jfr också RÅ 2008 not. 23, där en varning undanröjdes sedan tingsrätten undanröjt ett godkänt föreläggande av ordningsbot).

I RÅ 2000 ref. 65 fann Högsta förvaltningsdomstolen att en återkallelse av körkort på grund av brott får anses utgöra ett straff i den mening som avses i artikel 4.1 i tilläggsprotokollet. Domstolen konstaterade vidare att artikelns ändamål bör beaktas och att det ansetts vara ett viktigt rättssäkerhetskrav att den som slutligt dömts eller frikänts ska vara trygg i den meningen att han är skyddad mot att åtalas och straffas på nytt för samma brott. Domstolen angav att den svenska ordningen innebär att den som åtalas för ett trafikbrott redan från början vet – eller borde veta – att en lagakraftvunnen fällande dom normalt kommer att följas av ett körkortsingripande. Det förhållandet att ingripandet sker i ett separat förfarande ansågs inte innebära att trygghets- och rättssäkerhetsintressena eftersattes. Artikel 4.1 utgjorde därför inte något hinder mot tillämpning av körkortslagens bestämmelser.

Klaganden i rättsfallet väckte talan i Europadomstolen och invände mot bedömningen att den svenska ordningen var förenlig med artikel 4.1 i tilläggsprotokollet. I ett beslut den 13 december 2005 (Nilsson mot Sverige, no. 73661/01) fann Europadomstolen att klagandens talan var uppenbart ogrundad. Europadomstolen ansåg att körkortsåterkallelsen i det fallet utgjorde ett straff enligt artikel 4.1 men att det inte hade skett någon kränkning av artikeln.

Domstolen konstaterade att beslutet om körkortsåterkallelse inte kunde anses innebära att den dömda blev föremål för ett nytt straffrättsligt förfarande. Olika påföljder hade visserligen beslutats av två myndigheter i skilda förfaranden men det fanns ett tillräckligt nära sakligt och tidsmässigt samband mellan dem för att anse att återkallelsen var en del

av det straff som enligt svensk lag följer på grovt rattfylleri och olovlig körning.

I ett avgörande den 20 maj 2014 i målet Nykänen mot Finland, som gällde skattebrott och skattetillägg i Finland, hade Europadomstolen anledning att ytterligare diskutera nyss nämnda avgörande. Domstolen konstaterade att regleringen i det finska systemet skilde sig från de regler som var tillämpliga i bl.a. Nilsson-målet, i vilket körkortsåterkallelsen direkt grundade sig på ett förväntat eller slutligt bestämt straff för trafikbrott och därmed inte innebar en förnyad prövning av brottet eller handlandet i fråga (p. 51; jfr också p. 61 i avgörandet den 27 november 2014 i målet Lucky Dev mot Sverige).

Den svenska ordningen har således prövats såväl i svensk rättspraxis som genom avgöranden i Europadomstolen. Det får anses klarlagt att förfarandet vid körkortsåterkallelse som grundas på en fällande dom – eller ett motsvarande avgörande – avseende trafikbrott inte är att se som ett nytt straffrättsligt förfarande. Ordningen skiljer sig alltså från systemet med skattetillägg och straff för skattebrott för samma oriktiga uppgifter och står inte i strid med förbudet mot dubbelbestraffning i artikel 4.1 i tilläggsprotokollet.

C.J:s körkort återkallades med anledning av en lagakraftvunnen dom avseende grovt rattfylleri. Mot bakgrund av vad som nyss sagts utgör inte domen något hinder mot återkallelsen. Den omständigheten att körkortet omhändertogs innan dom meddelades i brottmålet påverkar inte slutsatsen om förenligheten med konventionens regelverk (se Europadomstolens uttalande i Nykänen-målet). Vad C.J. anfört om synnerliga skäl för att frångå spärrettidens längd föranleder ingen annan bedömning än den som gjorts av underinstanserna.

Överklagandet ska således avslås.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen avslår överklagandet.

Mål nr 1833-14, föredragande Emina Fazlic

Rättsfall: RÅ 2000 ref. 65; HFD 2013 ref. 71; Europadomstolens beslut i målet Nilsson mot Sverige, no. 73661/01 (avgörande 13 december 2005); Europadomstolens dom i målet Nykänen mot Finland (avgörande den 20 maj 2014); Europadomstolens dom i målet Lucky Dev mot Sverige (avgörande den 27 november 2014).